

ԲԱՐՈՒՄ

ՄԷՃՄՈՒՄԻ ԱՆՊԱՐ

30

DIRECTION DU JOURNAL

MEDJMOUA-I-AHBAR

65, Grand rue de Pera, Taksim, 65

ԱՊՐԵԼ 30, 1914 թ. 4864
Բարձրագույն իշխանություն
Թագավորություն
Մեծագույն իշխանություն

ՉԱՐՇԵՆՈՒՄ 30, 1914 թ. 13
Կիսեմեթի և Երևանի օրագրություն
Կիսեմեթի և Երևանի օրագրություն

مجموعه اخبار
مک اوغلی تقسیم جاده سی و سوم

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴՊԱՐՏԱՆԻ ՎԵՐՈՒՄ

ՉՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿԵՆԵՐՈՒ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԵՐՍԻՍԻ ԶԷ ՄՈՒՆԻԱԿ

9.

Յօդուածի մը բանաւորացիս պատասխանելու համար՝ պէտք է նախ ճշմարտութիւնը նախաւորապէս համարել ամենայնիւ և յետոյ խնդրոյն խնդիրներէն չնկղւի բնաւ։ Մենք կաթողիկէ Հայկազարեան խնդրոյն մէջ Ս. Գրահանայապետին պատի հնազանդիւնը թէ ոչ, ահա այս էր մեր ուսումնասիրութեան առարկայն, և ասոր պէտք է պատասխանել՝ առանց յաջ կամ յանգիստութեան, առանց աւելորդ ենթադրութեանց անձրեւներ տեղադրել։ Եթէ ըսէք թէ պիտի հնազանդիւնը, կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ ուրեմն Ազգ. Կանոնադրութեան մէջ չէիք ուղիւ յայնանպէս խոստովանիլ զայս։ Իսկ եթէ ըսէք թէ չէք հնազանդիւնը, այն ատեն ո՞ր կը մնայ Ձեր կաթողիկէութիւնը, և ինչպէս կրնայ զոհ լինիլ ձեր խղճը, քանի որ անհրաժեշտ ժողովոց վճիռներէն կը հետեւի թէ ամեն կաթողիկէ պարտի ի խղճէ հնազանդիւնը։ Քահանայապետին բարեկարգական իրերու մէջ, և թէ առանց տոյն հնազանդութեան հարելի է ուղղափառութեան անուրը, կերպարանքը, նենգեալ նամանութիւնն ունենալ, լայց ո՞չ երբեք իսկութիւնն ու ճշմարտութիւնը։

Ամեն, Հոգեւոր Տէրոջ և Արհի. փոխարեւոր Սրբապետին կրկին և կրկին ազդարարութիւններէն ու հայրական յորդորներէն վերջ՝ զարմեալ՝ տարակոյսի սերմ սերմանել, և «Բարեկարգութիւն» բառին դէմ միտքի առարկութիւններ և տղայական երկիւղներ մէջտեղ նետել, շատ անխելամ, յանգուստ ու սղարի կը գտնեմ, Պապական Ս. Վ. ի «Բեպիտուրուսի ցաւերը զիս չեն մոռցուած» բացարձակութիւնն ալ չափազանց անուղի ու վտանգաւոր կը թուի շատերու, ինչպէս և ինձ, Անկեղի, վասն զի անձ մը միևնոյն ժամանակ թէ՛ պաշտօնական, թէ՛ դատարանական և թէ՛ դատաւար չլինար լինել, Ոսկերեքեանի նախկին Ժողովրդագետը կրնայ կարծել թէ ինք ատենաբան մը եղած լինի, (մարդոց հարկերն իննուսուս և ինն ապագոս կը խորհի յարուսակ և կը պնդեն անձանքոյն), բայց պիտի ներքէն յայտարարեմ որ իմ ըմբռնումս համակարգիչ չկարենան լինել իրեն... Եւ վճանգաւոր ըսի, վասն զի ո՞չ մի դատարան կրնայ կանգուն մնալ, եթէ ամեն պատժուած անձինք իրենց երբեմն յանդուրապարտութեամբ լինելն իրր զէնք ու փաստ դործածելով՝ դատաւորներու իշխանութիւնն և օրէնսդրութեան մը արդարութիւնն ի դերու հանելու յաջողին, թէ Հոռո 17-18 օր սխալ տեղեկութեանց յետոյ՝ խօսած ու վճռած լինի, չնորհնը զայս կարի յոյժ վեհանձնորէն առ Գերջ. Պապական, բայց թէ 18 տարի անընդհատ խաբուած լինի Հոռո, և անմեղ ու պարտաճանաչ կղերի մը դէմ շողացուցած լինի իւր ամենէն սայտաւոր զէնքերն, ահա ինչ որ ո՞չ զոք պիտի համոզէ զիրար... բայց ի անոնցմէ որոց

այնչափ ծանօթ են Հոռոյ խոհեմութիւնն և լրջութիւնը, զթուրութիւնը և հեռաւորութիւնը՝ որչափ ծանօթ են ինձ Հոռոյ կամ Պապական խոհեմութիւնը, ժողովներու մէջ լսուած միւս առարկութիւններն ալ ասկէ աւելի օրինաւոր և արամարանաւոր են երեւոյն անկողնակալ մարդերու, և չարտի որ անոնցմով զբաղին մանրամասնօրէն ի վիստ ժամանակին... Գաղով Մեծնուարի դիտողութեանց, կը ցաւիմ ըսել թէ իւր երկար և գեղահիւս նախադասութեանց մէջ բառ մ'իսկ պատասխան չէ՝ բուն խնդրոյն։ Ո՞վ ըսաւ Ձեզ թէ ժողովրդին բոլոր իղձկնի ալ ապօրինաւոր են, ո՞վ ըսաւ թէ Ազգ. Կանոնադրութիւնը գովելի չէ բնաւ։ Զանգեղով պատասխանել մեր պատուածարանական փաստերուն և արդար ու անխելամ խորհրդածութեանց, անհարկի չեղումներով սխալներ կը լեցնէք, և չէք վարանիլ վերադառնալ մեզ մասնաւոր և զգացումներ, զորս Դուք իսկ քաջ գիտէք թէ չունինք և չենք կրնար ունենալ, ինչ որ չնորհիւ Բարձրագոյն կը տրի մեր հոգեւոր մէջ, Գրոյն սերն ու Հայրութեան սերն է միայն, և ո՞չ ալ ինչ։ Նոյն իսկ մեր խառն խօսքերը սերն կը ըզլին հանուպալ և ո՞չ երբեք ատելութիւն։ Մոլորութիւնները կ'առնենք և կը մայրաքննենք անոնց դէմ անդու, ինչպէս ուխտած ենք սրբաւոր խորաններուն առջեւ, բայց մոլորեալ անձրեւ հանդէպ սեր և կարեկցութիւն կը տածենք, ինչպէս ուսուցած է մեզ մեր երկնաւոր վարդապետն։ Ո՞չ զոք տեսած ենք աշխարհական թէ հոգեւորական դատարարներ որ բարեք կանոնադրի մը յօրինման ի սրտէ փափաքող չլինի։ Մենք և մեր բարեկամներն Ազգին ներկայացուցիչներուն մասին աւելի գովեալ չուզած եմք քան պարտաւ։ Եւ որովհետեւ բաղձալիք որ երկրի միջոցաւ անուրեւ մը մատուցել և առաքելի մեծամասնութեան ապագայ չբաւարարել, և անոր վարկն ու պատիւը չբերանել կրնի և Պատմութեան առջեւ, այսու թշնամի կըսենք միմեկին։ Ազգին և Երկնաւորութեան, Ո՞վ կրնայ բաւական իմար լինել ազգային կանոնադրին ձախողութիւն մարկութեւ համար, և ո՞վ կրնայ բաւական անխղճ լինել զայն ստեղծութեամբ ամբաստանելու համար։ Եւ ո՞չ ոք, Գրոն ևս իմ անձիս չպիտի ներքի ապալիս յանդուստ դատողութիւն մը ոչ միայն ուսեալ և բարեկրկն, եկեղեցականներու դէմ, այլ և ո՞չ իսկ ամենէն յետին ուսման դէմ։ Բայց որով ըսն է նենգութեամբ ամբաստանել, և ուրիշ բան անկեղծօրէն և քաղութեամբ քննարկուել, և թէ ճշմարտին անձնաւորութեան աստիճանները և թէ ճշմարտին անձնաւորութեան աստիճանները կը փոխարկուի գրեթէ ամեն օր, այսու հանդերձ նուիրական պարտականութիւն մը կատարելու համոզումն արթնութիւն կը ներշնչէ մեզ ընդդէմ ամեն յարձակումներու։ Ինչ փոյթ, վերջնական յողթանակը ճշմարտութեան է միշտ։ Անխղճով յառած մեր աչքերը ճշմարտութեան արեւուն՝ սկսեցինք և կը շարունակենք մեր քննարկատեղիները։

Կանոնադրութիւն մը չլինել զիւրի

զորս չէ, կը պահանջէ թէ՛ բաղձալիք միջոցաւ համոզութիւն և թէ՛ խղճամիտ ու անխելամ խորհրդածութիւն։ Ենթահաղութեան արժանի են ամեն անոնք որ ցարդ աշխատեցան, և եթէ հաճին կարեւորութիւն ընծայել եղած լուսամբ և հանրաշուք գիտողութեանց, մեր երախտագրութեան զգացումները դեռ չառաւելի պիտի անին իրենց նկատմամբ։ Արդ Ազգին պատուին և Յանձնաժողովոյ արժանապատեմեան համար բաղձալի էր որ ջերմ կաթողիկէ ոգով և բարձր կրօնասիրութեամբ յօրինուէր Ազգ. Կանոնադրի նոր ծրագրին։ Այսու շատ բան պիտի շահնէք և ոչինչ պիտի կորուստնէիք։ Իսկ մը ամուլ վիճաբանութիւններ պիտի խնայուէին մեզ, և մեր հասարակութեան թոնկալի մը պիտի բարձրանար կաթողիկէ աշխարհին և նոյն իսկ աշխարհին առջեւ։ Եղբարական սիրոյ, ներքին խաղաղութեան, և անդին ժամանակի ապագին կորուստներ չպիտի ունենայինք։ Ամեն երկի տրտէք կրնայ ճանկցուիլ երկու մէջտեղ, ուղղակի քննութեամբ և կամ ձեռնհաս մարմնոյ մը վկայութեամբ։ Այսու կ'աւելում երկրորդ մէջտեղ միայն։ Ա. Արհի. Սինոդականք հաղիւ ակնարկ մը նետած էին նոր կանոնադրի ծրագրին վրայ, փութացին բողոքող ձայներ բարձրացնել կրօնի վերաբերեալ յօդուածոց թերութեան և անպաշտօնութեան դէմ։ Բ. Գեր. Յովսէփ Վ. Զամեան, Յանձնաժողովոյ անդամ լինելով հանդերձ՝ հաղիւ թէ ծրագրին հրապարակելու, պահանջաւորս բողոքեց՝ իւր անուան ջնջումն իսկ պահանջելով ցաւօք և զայրութիւն։ Գ. Ամեն. Հոգեւոր Տէրն որ այնչափ շրջանայեաց և չափաւոր է իւր դատաստաններուն մէջ, մեծապէս յուզուեցաւ ի տես այդ ծրագրին, և իւր զգոյնութիւնը ցուցուց յայնանպէս։ Դ. Կղերն իւր ստուար մեծամասնութեամբ համախոր գտնուեցաւ վեհաժողովի հարապետին և Արհի. Սինոդականք Հարց. Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովոյ վսեմ. Նախագահ, Կարգ. Կողմի, ժամանակակից մարդկութեան ամենէն գիտուն, ամենէն սրբաշունչ և ամենէն խոնկազարդ դէմքերէն մին, պաշտօնական գրութեամբ կը թողոքէ և կաթողիկէ ոգով նուազութիւն կը գտնէ ինչեւ կանոնադրին մէջ։ Արդ ինչպէս մասնակ ուղղիլ բանի և արամարանութեամբ թէ իսկապէս կրօնական խնդրոյ մը մէջ բոլոր այս պատկանելի անձինք չարաչար կը սխալին, և մեր երեսփ. Ժողովոյ աշխարհական անդամոց մի մասն, 2-3 կղերականներով, լաւագոյն կը դատեն, և չեն սխալիր բնաւ։ Զամարիւն է թէ տեսականօրէն անսխալութեան յաւանութիւնը չունին տակաւին, (և եթէ ունին իսկ՝ ծածուկ կը պահեն), սակայն ի գործնականին կը պնդեն ու կը յամարեն իրենք թէ անսխալ լինին, և նոյն իսկ զուտ կրօնական, աստուածաբանական խնդրոց մէջ եկեղեցական բարձրագոյն իշխանութեանց հետ մրցելու գիւղացուութիւնը կը հրապարակէ զիրենք։ Ո՞վ չտեսներ ցաւօք թէ

Հոգեւոր Տէրոջ և փոխանորդ Սրբապետին գիտողութեանց դէմ ի գին ամենայնիւ ի դէպ և յանդէպ մաքարեւու ճիգերը չեն սպառիր բնաւ։ Ո՞ր են որդեկական արագ հնազանդութեան շքեղ ապացոյցներն, որ այնչափ պատիւ կը բերեն բարեկրկն քաղաքացիներու և քրիստոնեայ հասարակութեանց։ Ախտա, պէտք էր որ մեր ուրախութիւնը պտէնէր մեր Հոգեւոր Պետեւոր ողբոց և հառաչանացը մէջ, և ինչ ըսել երբ այդ Պետը նոր Ենթահայր մ'է այսօր, եւ կը գթամ անոնք որք ժամանակակից սուրբ մը կը հաւանեն, ու իրենք թող գթան գէթ իրենց որդւոց և ընտանեաց... Թշնամութիւնը և հակառակութիւնը ընդդէմ Սրբոց՝ երջանկութեան չեն առաջնորդած երբեք, և երկնային օրհնութեանց հրաւիրակ չեն եղած ամենեւին։ Գրիտոնէի մը առաջին գիտնալիք ճշմարտութիւնը պէտք է լինի այս։ Հաղար Կանոնադրութիւնը չեն կրնար դարձանել այն չարքը զոր կ'ընենք Ազգին մեր մեծերը վերաւորելով, և բիւր Ծրագրի չեն կրնար շանխարքել շանգիսանալ բնաւ երկնասաստ բարկութեան և աստուածային պատժանախի դէմ։ Սոյն խորհրդածութիւնները կը յանձնեմ խոնարհաբար լուրջ մաքրութեւն։

7 Ապրիլ 1914 Չ. Ս. Ֆ.

ԱԶԸԳ ՄԷՔԹՈՒՊԼԱՐԸ

Ուսումնական ախտ իշխեր հիւսն
սուրբթաւ խաղէ իմօք՝ հիւքլումն
վաղիֆէտի ախր. Լաքին պիւր մէյլէքէթ
էնպիւր, պիւրըմը ուսն սէֆալէթ
քէնտի խոստում վարէթլէրյոյն ինվիլ
Խաղէքս, օ մէյլէքէթի դուրթարման
չու ես պու չէքլտէթ հիւքլումն
նէֆ ֆայտնիւր օլապիւր... Էկէր հիւսն
խաղէթն իմքէտը, էյի քաղսնմաք ի

ՄԱՊԱՀԵՏՏԻՆ

միւշքիւած չլուծուող քիւմիքներ, պէտք
ստեղծուող տիւնիւմէն իսկ իւրաքանչիւր
թէնքիւմ ստեղծուող քիւմ, միւշքիւմ զի պո

Նախագահ Եգս., Սինոդալ, Կաթողիկոս
Վեբերի ինքնիստպը իճրասը իչին Համադու-
մար Ժողովաան Վերբլնէք Իււ Նամզէս

Քէնտի Սեաշնորդէլարընը ինթիխապտա
սէրպէսիմ օլաըզլարը կրպի, իսթյանպօլ,
էհալիսի տէ, պիւր կիւն Կ-Յաթիթիք օլա-

...

Ձաշնի, Էդգէթ վէ նէֆասէթի Թա
տիր Իսկէն Բաղպէթու Դիւշթերիէր
Դիւրաճաթարքնաան Ոյմնուն Էգալ
ճագարր շիւպէնիդ տիր :